גמ. של עני ערכה וקיסם דקין והוא קנה וסוף דקה ופרכא דקה: **ליחוש.** לטעות שם לשם גירות: **וכן הוא אומר וכו'.** שהשם ומתנקה מעונו קרוי רחוק: **נשון מיפה.** כדמפרש ואזיל שהיו ממהרות בידה הגלגלו של לדיק: **דאמר מר.** גבי שריבוי הזהב לתמצורות במסכת מגילה[ט]: **בשיבי לעשים.** דעוד מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הרואה[י]: **שריבבתה.** לשון לתיקוף: **ואין** ואתי לת לשון עם כמו לך שלח יעקב לת לתיו (בראשית לב): **נער.** גדול משמעת: **נעל מוס.** והוא לוי ופסקל בקול לעבודת הסיר: **ואין אחר נופל.** ליאור שאותו היום בטלו גזילתם: **וכי יאמרו אניסם.** העובדי כוכבים לבטו כמותינו של הסוכות: **המלפפים והמבגים.** נציץ קרי להו לשון גמלי שהם (ב) מלפפין בעגורים ומהגים היושים מוליאין קול בגרונם ואין יודעין מה אומרים כך דרך מיצטגנינין אינן רואין אלא סימן אחד של כל דבר: **ולאו.** מלצוגיני פרעה: **אמותיון של ישראל כו'.** והך מילתא לאו ר' אלעזר קאמר לה דקרא לאו אמלריס קאי אלא גמרא קאמר לה וקאי אהא דאמלריס לעיל ואין אמר נופל וכדרבי אלעזר דאמר אין יודעים מה הוגין הילכך לאו אמלריס ולא ידעו מה לאו: **ניון דשדיוה למצה במים.** כל זמן שהיה ביאור אין לקות גדולה מזו ובטל הסימן של לקייה: **רגלי.** בשבילי כמו ויבך ס' לותך לרגלי (בראשית ג): **בשבילי נלנסם.** שביטלו מלריס לת גזילתם: **שידה על היס.** בכ"ל בניסן נאמרה כדאמרינן בסדר עולם מרעמסס לסוכות ומסוכות לאיתם ומאיתם לפני פי החירות הרי ג' כרביעי ויוצד למלך מלריס כי ברת הטם תמיסי ושמי לדפו מלריס (ג) לוד שביעי ילדו ליס שנאמר ויאר לת הלילה (ד) לשחרית שמרו שידה ויוס שביעי היה ויו"ט לאחרון של פסח היה: **דאמר מר בשבעה בלדר מת משה.** בפ"ק דקידושין (דף לח.) ילפינן לה מקראי דכתיב ויבאו בני ישראל לת מדבר סוכות מוסף שלשים יוס (ה) וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבור (ו) וכתיב כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים לת הירדן וגו' (ז) וכתיב והשם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון (ח) לל מהן ל"ג למפרע תמלל שבשבעה בלדר מת משה ומנין שבשבעה בלדר נולד שנאמר (ט) ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו' מה ת"ל היום היום מלאו ימי ומנותי: **שלשה ירחי.** היו והן ג' חדשים שהלפינתו: **רובו של ראשון.** לל מסר שלש ז' ימים ורובו של ג' להייו ניסן ומתעני שלש לדר השני שלם: **מלי שנל מן העבריות.** דקאמרה לה מכלל דמלריות לל ניחא לה: **דבר טמא.** זו שמילתה דבריס טמאים והמיוחס טועם מחלב כל מה שתאכל כדאמרי' ביומל (דף עה:) גבי לבד השמן(ו): **לם מי יורה דעה.** למי לימד הקב"ה תורה למי שגמל והפריש עלמו מחלב טמא ועתה מן השדים הטמאים כמו ויעתק משה (בראשית יג): **שהלכה בוריוה בעלמה.** שכל כתה עליה. כמו חזק ואמץ (דברים לא) תקיף ועלם: **שהעלימה לם דבריה.** שלא אמרה שהיא לאותו משה ושהיו הבניה לחות להרן: מלי

אגם כדרתיב[1] קנה וסוף קמלו ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מלמד שירדה לרחוץ מגלולי אביה וכן הוא אומר[2] אם רחץ ה' את צואת בנות ציון וגו'[4] ונערותיה הולכות וגו' א"ר יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה וכן הוא אומר[3] הנה אנכי הולך למות[4] ותרא את התיבה בתוך הסוף כיון דחזו דקא (ל) בעו לאצולי למשה אמרו לה גבירתנו מנהגו של עולם מלך בשר ודם גוזר גזירה אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה בניו ובני ביתו מקיימין אותה ואת עוברת על גזירת אביך בא גבריאל וחבטן בקרקע ותשלח את אמתה ותקחה ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר ידה וחד אמר שפחתה מ"ד ידה דכתיב אמתה ומ"ד שפחתה מדלא כתיב ידה ולמ"ד שפחתה הא אמרת בא גבריאל וחבטן בקרקע דשייר לה חדא דלאו אורחא דבת מלכא למיקם לחודה ולמאן דאמר ידה ליכתוב ידה הא קמ"ל דאישתרבב אישתרבובי (מ) דאמר מר וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים דכתיב[5] שני רשעים שברת (נ) ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה ותפתח ותראהו את הילד ותרא מיבעי ליה א"ר יוסי ברבי חנינא שראתה שכינה עמו והנה נער בכה קרי ליה ילד וקרי ליה נער תנא הוא ילד וקולו כנער דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה (ס) א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום אלא מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בתיבה אמרה שמא לא אזכה לחופתו ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה מנא ידעה א"ר יוסי ברבי חנינא שראתה אותו מהול זה א"ר יוחנן מלמד שנתנבאה שלא מדעתה זה נופל ואין אחר נופל והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב[6] וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים המצפצפים והמהגים צופין ואינם יודעין מה צופין מהגים ואינן יודעים מה מהגים ראו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה עמדו וגזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ניון דשדיוה למשה אמרו תו לא חזינן כי ההוא סימנא בטלו לגזירתייהו והם אינן יודעין שעל מי מריבה הוא לוקה והיינו דאמר (ע) רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב[7] המה מי מריבה אשר רבו המה שראו איצטגניני פרעה וטעו והיינו דקאמר משה[8] שש מאות אלף רגלי וגו' אמר להן משה לישראל בשבילי נצלתם כולכם ר' חנינא בר פפא אמר אותו היום עשרים ואחד בניסן היה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ילקה ביום זה רבי אחא בר חנינא אמר אותו היום ששה בסיון היה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה בשלמא למ"ד בששה בסיון משכחת לה ג' ירחי (פ) דאמר מר בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה ומשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא ירחי אלא למ"ד בעשרים ואחד בניסן היכי משכחת לה אותה שנה מעוברת היתה רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ומאי שנא מעבריות מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק (ק) אמר פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא והיינו דכתיב[9] את מי יורה דעה וגו' למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים ותאמר לה בת פרעה לכי[10] וגו' א"ר אלעזר מלמד שהלכה בזריזות בעלמה ר' שמואל בר נחמני אמר העלמה שהעלימה את דבריה ותאמר לה בת פרעה הילכי את הילד הזה אמר רבי חמא בר' חנינא מתנבאה ואינה יודעת מה מתנבאה הילכי הא שליכי ואני אתן את שכרך א"ר חמא בר' חנינא לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן אלא שנותנין להן שכרן[10] ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו' (פ) אחות אהרן ולא אחות משה אמר רב עמרם אמר רב ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב מלמד שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת את אמן: **הילילי לם היולד.** הרי ליך שליך: **שסיפה מפנלתה רשיעה לחות לחרן.** עד שלא נולד משה והיינו הנביאה לחות לחרן: מלי

בשבילי נצלתם כולכם. תימה לדרבה בשבילו נגזרו הגזירות שרלו מלצוגיני פרעה יש לומר הוא היה הרלשון המושלך ליאור וגזירה לשושה לם כן הוא והמתן לותו לא בשבילו היתה שלא משה ולמח גמו ודרך מנשים להלמח:

סרס

(ל) גמ' דקל בעת לגזילי: (מ) רש"י ד"ה המלפפים וכו' שהם אינם אלא מצפצפים בעגורים: (נ) ד"ה שיבה וכו' מלריס אחריהם שור:

מוסף רש"י

דאישתרבב כו'. נשתרבבה אמתה לשות לרדה (שמות ב ה). **ובן אתה מולא בשיני רשעים.** עוג מלך הבשן במסכת ברכות פרק הרואה (נד:) שעקר הר בת ג' פרסי להשליכו על ישראל ונתנו על לתפו ואלח הקב"ה נמלים ונקבוהו ונתנם בצוארו, נקב לשומעו ונשתברו שיניו לכלן ולכלן (מגילה טו:). **אלא שריבבתה.** לשון משתרבבות, ילדו וגדלו למטה (ברכות נד:). **בשבעה באדר מת.** שנאמר (דברים לד:) **ויעש** עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון וגו' (יהושע ד) ומעם הירדן יום לתד עשר יום בתד ושלשה ימים שהכינו להם לידה, שנאמר (שם א) הכינו לכם לידה כי בעוד שלשה ימים אתם עוברים וגו', הרי בשבעה בתדר מת משה, **ובשבעה באדר** נולד משה. דכתיב (דברים לא) **בן מאה** ועשרים שנה אנכי היום, היום מלאו ימי ומנותי (מגילה יג:). **כשהיא אחות אהרן.** ועדיין לא נולד משה (שם יד:).

(ע) מגילה טו:, ג) מגילה טו: וכתובות מד:). ד) [סנהדרין קד:]. ה) מגילה יג: קדושין לח:, ו) [ל"ל תמר הקב"ה כי"ש בע"ר], ז) [ל"ל ואלך העלמה תר"ת וכו'], ח) מגילה יד:, ט) [לף נד:], י) [שמות יד], כ) [דברים לד], ל) [יהושע א], מ) [שם], נ) [שם] ד], ע) [דברים לא], פ) [במדבר יא],

מאי שנא מעיקרא. דלקדמיניה למלכים מקמי מאי יוסף ומאי שנא לבסוף דכתיב הוא ואחיו והדר וכל העולים אתו: **וכי.** דרך למסוף למתלין ולעשות מהן גורן: **שמקיפין לו אטד.** גדר של קוצים: **ושמח בחריס.** י"ג נזיתים דישמעאל וכ"ג מלכים ואין מה לתמוה כיון דכ"ם הן תימן וקנז נמנו ג' פעמים ו"ת קרח נמנה ג' פעמים הן אחד מבני אהליבמה. ומ"מ ל"ת הן וכתרו של יוסף: **קח מעכו.** שלח יקבורוהו שם: **אמר.** קריית ארבע שמה שמיעה ממזקק שלח ד' זוגות. הא דמ"ר יצחק ללוז מלמד דעשו היה שלח גמרה קמאר ליה למימר טעמא דעיכובא דולדי כן הוה כדבני עשו שמיעה ממזקק שלח מ' קבורים: **ואחו.** יעקב: **קברה בלחם בדיוקי.** בחלק המגיעו כדכתיב ושמה קברתי את לאה[ח]: **וזיבחיה.** כשמכלת הכבורה: **נהי דזבחיה לבכורתי.** ולא אטול פי שניס שלח כמותו: **פשיטא מי וזיבי.** חלקי בחלק פשוט לא מכרתי: **ל"ל אין.** פשיטותיך נמי זבח אלקך במערה זו לגמרי שכך אמר אביונו בשעת מיתה אשר כריתי לי ואין כיוצא שלח לשון מכירה כמו ואכלה לי בחמשה עשר כסף (הושע ג): **הכו אוגרפא.** הלשון שטר מכירה: **יקיון אודניה.** כבדו אזניו משמוע: **מאי הא'.** למה אינכם קובלין אותו: **שקיל גולפיה.** משל כמו גולפי טובי בלע מאכימי בעלכין (דף כב.): **ואי לא לישמעאל ניתן יוסף אחיו מי לא הוי מישמעאל ניתן.** כלומר היאך המיתוהו אחיו ליוסף ליטול לו את הכסף לבדו של קבורת אביהם וכי פרקו מעליהן העול ולא חשו לו ושם לא נמעסק בו הוא הכסף לא היו עסוקין בו והכתיב וישמעו אותו בניו ולמאן אף הם היו עסוקין בממכרו (ג) וקבורתו ומסקנא כתיב אחרי קברו את אביו[ט] שלח הכתוב בו שהוא היה עיקר הדבר: **אמרו.** אחיו ביניהן היינו לו להמעסק בו כנגד כולנו: **כבודו.** של אביונו במלך יותר מבהדיוטות שיוסף מלך הוא: **נמעסקו בניו.** (ד) של מלכים: **כדי שיבכרנו אחיו.** תמיד לפי שאין ארץ מלכים שוה ממי גשמים שלח שכולה עשויה יאורים ותעלים ממילות עד סוף המדינה כמה פרסאות ונילוס עולה ומשקה ומתברך וממלא אותן יאורים ומשקין מהן השדות והיינו דכתיב (זכריה יד) והיה [ט] אם לא יעלה מכל משפחות וגו' לא עליהם יהיה הגשם ואם משפחת מלכים לא תעלה ולא [י] תבא ולא עליהם ואין כתיב כאן הגשם שלח ולא עליהם יהיה אותו נהר שהן שותין ממנו ויוצאין בו עוזאל תרגם ולא עליהם תיסק נילוס: **ויהי האחד מפיל הקורה וגו'.** מלעיצא כתיב במלכים: **והוא שאול.** השתילו לו: **שלמידו של משה.** ולא שלמד מפיו שלח תורתו של משה למדו [כ] לאליהו: **בקברניט של מלכים.** בקברות של מלכים. ולשון יווי הוא:

קיים

הללו אמרו אחד של מת ואחד של שכינה וכי מה דרכו של מת להלך עם שכינה אמרו

שרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור. תימה והלא מכיר ויפיר בן מנשה נולדו בימי יעקב והיו מבני שלח שלח מה היה לה שלח שתלמיד בפרקי ר"ל (פרק מח) וכיון שבא משה הלכו זקני ישראל לחלוקת שכבר נכנסו על ידי בני לפיכך שיעמו שלשים שנה לפי הקץ ונמלכו עמה בה ואמרה להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה פקוד פקדתי אמרה להם מ"כ הוא הוא לכך הלך גם משה שלח. מתוספת רבי שמעון

ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל [ו] וכיון שנולד משה נתמלא כל הבית כולה אור עמד אביה ונשקה על ראשה אמר לה בתי היכן נבואתיך וכיון שהטילוהו ליאור עמד אביה וטפחה על ראשה אמר לה בתי היכן נבואתיך והיינו דכתיב [1] **ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו לידע מה יהא בסוף נבואתה: יוסף זכה וכו'.** מאי שנא מעיקרא דכתיב [2] **ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו' והדר** [3] **וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו ומאי שנא לבסוף דכתיב** [4] **וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו והדר וכל העולים אתו לקבור את אביו א"ר יוחנן בתחילה עד שלא ראו בכבודן של ישראל לא נהגו בהן כבוד ולבסוף שראו בכבודן נהגו בהן כבוד דכתיב** [5] **ויבאו עד גורן האטד וכי גורן יש לו לאטד א"ר אבהו מלמד שהקיפוהו כתרים לארונו של יעקב כגורן זה שמקיפים לו אטד שבאו** (ו) **בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה תנא כולם למלחמה באו כיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארונו של יעקב נטלו כולן כתריהן ותלאום בארונו של יעקב תנא שלשים ושתה כתרים נתלו בארונו של יעקב** [5] **ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד תנא אפי' סוסים ואפילו חמורים** (ז) **(מאילו מאילו) כיון שהגיעו למערת המכפלה אתא עשו קא מעכב אמר להן** [6] **ממרא קריית הארבע היא חברון** (ח) **ואמר רבי יצחק קריית ארבע ארבע זוגות היו אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה אימהו קברה ללאה בדידיה והאי דפייש דידי הוא אמרו ליה זבינתה אמר להו נהי דזביני בכירותא פשיטותא מי זביני אמרו ליה אין דכתיב** [7] **בקברי אשר כריתי לי וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק** (ט) **אין כירה אלא לשון מכירה שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה אמר להו הבו לי איגרתא אמרו ליה איגרתא בארעא דמצרים היא ומאן גיזל גיזל נפתלי דקליל כי איילתא דכתיב** [8] **נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר א"ר אבהו אל תקרי אמרי שפר אלא אמרי ספר חושם ברית דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה אמר להו מאי האי ואמרו ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון** (י) **שקל קולפא מחייה ארישיה נתרן עיניה ונפלו אברעא דיעקב פתחינהו יעקב לעיניה ואחיך והיינו דכתיב** [9] **ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה דכתיב** [10] **למה אשכל גם שניכם יום אחד ואע"ג דמיתתן לא ביום אחד הואי קבורתן מיהא ביום אחד הואי ואי לא** (יא) **עסק ביה יוסף אחיו לא הוו מעסקי ביה והכתיב** [11] **וישאו אותו בניו ארצה כנען אמרו הניחו לו כבודו במלכים יותר מבהדיוטות: מי לנו גדול מיוסף כו': ת"ר בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצות שנאמר** [12] **חכם לב יקח מצות וגו'** (ט) **ומנין היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור אמרו סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור הלך משה אצלה אמר לה כלום את יודעת היכן יוסף קבור אמרה לו ארון של מתכת עשו לו מצרים וקבעוהו בנילוס הנהר כדי שיתברכו מימיו הלך משה ועמד על שפת נילוס אמר לו יוסף יוסף הגיע העת שנשבע הקב"ה שאני גואל אתכם והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל אם אתה מראה עצמך מוטב אם לאו הרי אנו מנוקין משבועתך מיד צף ארונו של יוסף ואל תתמה היאך ברזל צף שהרי כתיב** [13] **ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברזל נפל אל המים וגו' אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל ויראהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל והלא דברים ק"ו ומה אלישע תלמידו של אליהו ואליהו תלמידו של משה צף ברזל מפניו מפני משה רבינו על אחת כמה וכמה רבי נתן אומר** (י) **בקברניט של מלכים היה קבור הלך משה ועמד על קברניט של מלכים אמר יוסף הגיע עת שנשבע הקב"ה שאני גואל אתכם והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל אם אתה מראה עצמך מוטב ואם לאו הרי אנו מנוקין משבועתך באותה שעה נזדעזע ארונו של יוסף נטלו משה והביאו אצלו וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארונות הללו אחד של מת ואחד של שכינה מהלכין זה עם זה והיו עוברין ושבין אומרים מה טיבן של שני ארונות הללו אמרו אחד של שכינה וכי מה דרכו של מת להלך עם שכינה אמרו קיים**

מסורת הש"ס

א) [נעיל כ.], ב) ס"פ ל"ע, ג) [עיהוכין נב.], ד) [ל"ה כו. תוען לב. ע"ש], ה) [ע' תוס' גיטין נה: ד"ה ביהוה], ו) [תוספתא פ"ד], ז) [פירוש בשית הקבורות של מלכים והיו שם מרוצות הרבה ולא היה משה יודע לחוכו. עיין ערך קבינטו ב)], ח) [בראשית מט], ט) ל"ל מאי נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר וגו' ל"ל בפ"ב, י) ס"פ לעילא.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנאמר שם בני עשו: (ב) שם ומי לא אישעק היה יוסף לחזיו מי לא הוו: (ג) רש"י ד"ה ומי ואי לא כתיב בקבורתו כתיב אחזי כל"ל ותיובתא דמסקנא נמחק: (ד) ד"ה נמעסקו כניחה ויגעלו את מלכיס:

מוסף רש"י

כגורן זה שמקיפין לו אטד. המוקף סיג של קוצים (בראשית נ י). **אשר כריתי לי.** קנימי, דיעקב זכנה משמו (חולין לב.) כמו אשר קניתי (בראשית נ ה).

תוספות שאנץ

תאנא ל"ו כתרים נתלו בארונו של יעקב י"ב נשיאים דישמעאל וי"ד דאלופי בני עשו הכתובים בסדר וישלח. ומבני קטורה זמרן ויקשן מדן ומדין ישבק ושוח הרי ששה ויקשן ילד את שבא ואת דדן. ושבא תלה כתרו של אביו. ומדין הוריש כתרו לה' בניו. ו) חנוך ועיפה ועפר ואבידע ואלדעה הרי ה' כתרים הרי י' בני קטורה ל"ו כתרים. והשתא אתי שפיר דקתני לעיל אתו בני עשו וישמעאל ובני קטורה ודלא כפ"ה דלא היה לו להזכיר כלל בני קטורה דפ"ה י"ב נשיאים דישמעאל וכ"ג אלופים נמנו בעשו וא"ת כ"ה הם תימן וקנז נמנו ב' פעמים. וא"ת קרח נמנה ב' פעמים [שני קרח הרי] אחד מבני אליפז ואחד מבני אהליבמה מ"מ ל"ה הם וכתרו של יוסף [הרי ל"ו] כפ"ה: שקל קולפא מחייה. תי' דירו' בכתובות אמרי דמסורה היא בידם דיהודה קני ליה לעשו שנא' ידך בעורף אויביך. ז) ויכול להיות שאותו בשעה שהרג לעשו לשניהם והרגו אותו. אמרו סרח בת אשר נשתיירה. וא"ת הרבה נשתיירו מאותו הדור כדתניא בפ' יש נוחלין. יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי מנשה ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ. ומכיר ודאי נולד בימי יעקב וגם יוסף גדל את בניו כדכתיב גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף ולא היה הולך אצלה לשאול היכן הוא מכל הגדולים שבדור. וי"ל דאיתא במדרש דאגדה שיגע בו משה ג' ימים עד שפגעה בו סגולה סרח בת אשר אמרה לו מה אתה מבקש אמר לה ארונו של יוסף אמרה לו

ז) ומה שלח תסב נמי כתרו של דדן נראה משום דיקשן הר' הכבור והיובשה מזכה לנילוס ניחא נמי דלא תסיב כני דדן. ומיהו בלא"ה ניחא ד"ל דמפרש כפי' התרגום לוקמקום ע"ש. ח) תולי ל"ל ויכול להיות שמעיסה הרגו לעשיו בפתותו שעה.

---

1. וַתִּתְצַב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק לְדָעָה מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ:
שמות ב ד
2. וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל עַבְדֵי פַרְעֹה זִקְנֵי בֵיתוֹ וְכֹל זִקְנֵי אֶרֶץ מִצְרָיִם:
בראשית נ ז
3. וְכֹל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו רַק טַפָּם וְצֹאנָם וּבְקָרָם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:
בראשית נ ח
4. וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיְמָה הוּא וְאֶחָיו וְכָל הָעֹלִים אִתּוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת אָבִיו:
בראשית נ יד
5. וַיְבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֵבֶל שִׁבְעַת יָמִים:
בראשית נ י
6. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יְצְחָק אָבִיו מְמָרֵא קְרִית הָאַרְבַּע הוּא חֶבְרוֹן אֲשֶׁר גָּר שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק:
בראשית לה כז
7. אֲבִי הִשְׁבִּיעֵנִי לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת אָבִי וְאָשׁוּבָה:
בראשית נ ה
8. נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר:
בראשית מט כא
9. יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם פְּעָמָיו יִרְחַץ בְּדַם הָרָשָׁע:
תהלים נח יא
10. עַד שׁוּב אַף אָחִיךָ מִמֶּךָּ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי וְלָקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֶשְׁכַּל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד:
בראשית כז מה
11. וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אַרְצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּמְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת הַשָּׂדֶה לַאֲחֻזַּת קָבֶר מֵאֵת עֶפְרֹן הַחִתִּי עַל פְּנֵי מַמְרֵא:
בראשית נ יג
12. חֲכַם לֵב יִקַּח מִצְוֹת וְאֱוִיל שִׂפָתַיִם יִלָּבֵט:
משלי י ח
13. וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל הַמָּיִם וַיִּצְעַק וַיֹּאמֶר אֲהָהּ אֲדֹנָי וְהוּא שָׁאוּל: וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנָּה נָפַל וַיַּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם וַיִּקְצָב עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ שָׁמָּה וַיָּצֶף הַבַּרְזֶל:
מלכים ב ו ה-ו

תום' שאנץ (המשך)

של מתכת והשתא ניחא שלא הלך אצלה אלא שפגעה בו והגידה לו הדבר. ארון של מתכת יש וקבעוהו בנילוס. וכי דרכו של מת להלך עם השכינה במדרש יש ששמו עצמות יוסף בתוך ארון של ככש ונכנסה בו באותו עור רוח חיים והיינו דכתיב נוהג כצאן יוסף: קיים זה מה שכתוב בזה פי' במכילתא מפ' כתיב הכא אנכי וכתיב בייוסף התחת אלהים אנכי. כתיב הכא לא יהיה לך אלהים אחרים וכתיב בזה את האלהים אני ירא. כתיב הכא זכור. וכתיב הכא וטבוח טבח והכן ואין והכן אלא לשבת שנא' והיה ביום הששי והכינו. כל י' הדברים ולא תשנא את אחיך ולא תקום ולא תטור וחי אחיך עמך ל"ה: את מספר ימיך אמלא ואם זכה מוסיפין לו

קייס זה מה שכתוב כאן. מגיד זו מפורשת במכילתא בפרשת ויסי בשלח פרשה[ה]. כתיב הכא מנכסיו[ו] וכתיב הכא מתתה מלהיט מנכסי[ז] כתיב הכא לא יהיה לך[ח] וכתיב הכא מלהיט מי ילפת[ט] לא תשא[י] מי פרעה[כ] זכור את יום השבת[כא] וטעות טעת והקיז[כב] ומין זה מלא יום השבת וכן הוא אומר והכינו את אשר יביאו[כג] וכן כל עשרת הדברות[כד] לא תשנא את אחיך בלבבך[כה] לא תקום ולא תטור[כו] ומי אמיך[כז] : **ואי לא לישעבד ליה משה וכו'.** כלומר היאך הימנו ישראל למשה להתעסק בו לגדו וכי לא חשו לשבועה ואם לא נתעסק בו משה לא היו סח מתעסקין: **הכתיב וכו'.** מלמע לאחר שנפטר משה נתעסקו בהן ישראל בעגלות מוצא נתעסקו בהן ישראל והעבירום את הירדן: **ואו אי לא הוו מעסקי ליה ישראל.** לאחר שנפטר משה ניגו מי לא הוו מיעסקי ליה והיאך הימנו ניגו את שאר העם להתעסק בו והכתיב בשכם ויהיו לבני יוסף לנחלה אמרו הניחו לו בבודו במרובים יותר מבמועטין ותו אמרו הניחו לו בבודו בגדולים יותר מבקטנים קברו בשכם מאי שנא בשכם אמר ר' חמא בר' חנינא משכם גנבוהו ולשכם נחזיר אבידתו קשו קראי אהדדי כתיב [2]ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו' א"ר חמא בר' חנינא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו רבי אלעזר אומר אף מורידין אותו מגדולתו דכתיב [3]ויהי בעת ההיא וירד יהודה רבי שמואל בר נחמני אמר אף קובר אשתו ובניו דכתיב [4]ותמת בת שוע אשת יהודה וגו' וכתיב וימת ער ואונן אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו דקאמרי ליה [5]עבדך אבינו ולא אמר להו ולא מידי [ו]ואמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות: [6]ויוסף הורד מצרימה א"ר אלעזר אל תיקרי הורד אלא הוריד שהוריד איצטגניני פרעה מגדולתן ויקנהו פוטיפר סרים פרעה אמר רב שקנאו לעצמו [ז](בא גבריאל וסירסו) בא גבריאל ופירעו מעיקרא כתיב פוטיפר ולבסוף פוטיפרע: מי לנו גדול ממשה וכו': [7]ויאמר ה' אלי רב לך א"ר לוי [ח] ברב בישר ברב בישרוהו ברב בישר אף [8]רב לכם ברב בישרוהו רב לך דבר אחר רב לך רב יש לך ומנו יהושע דבר אחר רב לך שלא יאמרו הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן וכל כך למה תנא דבי ר' ישמעאל [ט]לפום גמלא שיחנא: [9]ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום [י] שאין ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש דכתיב [10]את מספר ימיך אמלא לא אוכל עוד לצאת ולבא מאי לצאת ולבא אילימא לצאת ולבא ממש והכתיב [11]ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נם ליחה וכתיב [12]ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ותניא שתים עשרה מעלות היו שם ופסען משה בפסיעה אחת א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנספתתמו ממנו שערי חכמה [13]וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד תנא אותה שבת של דיו זוגי היתה ניטלה רשות מזה וניתנה לזה [י](ותניא) א"ר יהודה [יא] אילמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו היכן משה מת בחלקו של ראובן דכתיב ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ונבו בחלקו של ראובן קיימא דכתיב [14]ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו' [יב](נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים) והיכן משה קבור בחלקו של גד דכתיב [15]וירא ראשית לו וגו' ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה הוי ארבעה מילין אותן ארבעה מילין מי הוליכו [יג]מלמד שהיה משה מוטל בכנפי שכינה ומלאכי השרת אומרים [יד] צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל והקדוש ברוך הוא אומר [16]מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און ושמואל אמר [17]מי כהחכם ומי יודע פשר דבר ורבי יוחנן אמר [18]החכמה מאין תמצא ורב נחמן אמר [19]וימת שם משה וגו' סמליון אמר וימת שם משה ספרא רבה דישראל תניא רבי אליעזר הגדול אומר שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל בת קול משמיע ואומר וימת משה ספרא רבה דישראל ויש אומרים לא מת משה כתיב הכא וימת שם וכתיב התם [20]ויהי שם עם ה' מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש [21]ויקבר אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור א"ר ברכיה סימן בתוך סימן ואפ"ה ולא ידע איש את קבורתו וכבר שלחה מלכות הרשעה אצל גסטרא

סמליון אומר. פי' ר"ת מית לממרי מלמך ומית לממרי שם מכס. [ג]עיון: מפני קיים זה כל מה שכתוב בזה ואי לא [ד] עסיק ביה משה ישראל לא הוו מיעסקי ביה והכתיב [1]ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם ותו אי לא איעסקו ביה ישראל בניו לא הוו מיעסקי ביה והכתיב והכתיב ויהיו לבני יוסף לנחלה אמרו הניחו לו בבודו במרובים יותר מבמועטין ותו אמרו הניחו לו בבודו בגדולים יותר מבקטנים קברו בשכם מאי שנא בשכם אמר ר' חמא בר' חנינא משכם גנבוהו ולשכם נחזיר אבידתו קשו קראי אהדדי כתיב [2]ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו' א"ר חמא בר' חנינא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו רבי אלעזר אומר אף מורידין אותו מגדולתו דכתיב [3]ויהי בעת ההיא וירד יהודה רבי שמואל בר נחמני אמר אף קובר אשתו ובניו דכתיב [4]ותמת בת שוע אשת יהודה וגו' וכתיב וימת ער ואונן אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו דקאמרי ליה [5]עבדך אבינו ולא אמר להו ולא מידי [ו]ואמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות: [6]ויוסף הורד מצרימה א"ר אלעזר אל תיקרי הורד אלא הוריד שהוריד איצטגניני פרעה מגדולתן ויקנהו פוטיפר סרים פרעה אמר רב שקנאו לעצמו [ז](בא גבריאל וסירסו) בא גבריאל ופירעו מעיקרא כתיב פוטיפר ולבסוף פוטיפרע: מי לנו גדול ממשה וכו': [7]ויאמר ה' אלי רב לך א"ר לוי [ח] ברב בישר ברב בישרוהו ברב בישר אף [8]רב לכם ברב בישרוהו רב לך דבר אחר רב לך רב יש לך ומנו יהושע דבר אחר רב לך שלא יאמרו הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן וכל כך למה תנא דבי ר' ישמעאל [ט]לפום גמלא שיחנא: [9]ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום [י] שאין ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש דכתיב [10]את מספר ימיך אמלא לא אוכל עוד לצאת ולבא מאי לצאת ולבא אילימא לצאת ולבא ממש והכתיב [11]ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נם ליחה וכתיב [12]ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ותניא שתים עשרה מעלות היו שם ופסען משה בפסיעה אחת א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנספתתמו ממנו שערי חכמה [13]וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד תנא אותה שבת של דיו זוגי היתה ניטלה רשות מזה וניתנה לזה [י](ותניא) א"ר יהודה [יא] אילמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו היכן משה מת בחלקו של ראובן דכתיב ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ונבו בחלקו של ראובן קיימא דכתיב [14]ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו' [יב](נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים) והיכן משה קבור בחלקו של גד דכתיב [15]וירא ראשית לו וגו' ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה הוי ארבעה מילין אותן ארבעה מילין מי הוליכו [יג]מלמד שהיה משה מוטל בכנפי שכינה ומלאכי השרת אומרים [יד] צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל והקדוש ברוך הוא אומר [16]מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און ושמואל אמר [17]מי כהחכם ומי יודע פשר דבר ורבי יוחנן אמר [18]החכמה מאין תמצא ורב נחמן אמר [19]וימת שם משה וגו' סמליון אמר וימת שם משה ספרא רבה דישראל תניא רבי אליעזר הגדול אומר שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל בת קול משמיע ואומר וימת משה ספרא רבה דישראל ויש אומרים לא מת משה כתיב הכא וימת שם וכתיב התם [20]ויהי שם עם ה' מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש [21]ויקבר אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור א"ר ברכיה סימן בתוך סימן ואפ"ה ולא ידע איש את קבורתו וכבר שלחה מלכות הרשעה אצל גסטרא

ביני וביו בני: **סמליון.** שם מכס: **סימן נסוך סימן.** כלומר סימניה דהכא במקרא מוסף בגיא מול בית פעור ומעפ"כ לא ידע וגו': גסטרא

1. וְאֵת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה: יהושע כד לב
2. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: שמות יג יט
3. וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט עַד אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה: בראשית לח א
4. וַיַּרְא הַיְמִים וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל גֹּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רֵעֵהוּ הָעֲדֻלָּמִי תִּמְנָתָה: בראשית לח יב
5. וְהָיָה כִּרְאוֹתוֹ כִּי אֵין הַנַּעַר וְמֵת וְהוֹרִידוּ עַבְדֶיךָ אֶת שֵׂיבַת עַבְדְּךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן שְׁאֹלָה: בראשית מד לא
6. וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרִדֻהוּ שָׁמָּה: בראשית לט א
7. וַיִּתְעַבֵּר יְיָ בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה: דברים ג כו
8. וּתְנוּ בְּהֶן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קְטֹרֶת לִפְנֵי יְיָ מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: במדבר טז ז
9. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא יְיָ אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: דברים לא ב
10. לֹא תוּכַל מִשְׁפַּלְתָּה וְעֻכָּרָה בְּאַרְצָךְ אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא: שמות כג כו
11. וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא כָהֲתָה עֵינוֹ וְלֹא נָס לֵחֹה: דברים לד ז
12. וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיַּרְאֵהוּ יְיָ אֶת כָּל הָאָרֶץ אֶת הַגִּלְעָד עַד דָּן: דברים לד א
13. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הֵן קְרֵבוּ יָמֶיךָ לָמוּת קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וַאֲצַוֶּנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד: דברים לא יד
14. וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּנוּ אֶת חֶשְׁבּוֹן וְאֶת אֶלְעָלֵא וְאֵת קִרְיָתָיִם: במדבר לב לז
15. וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם צִדְקַת יְיָ עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל: דברים לג כא
16. מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פֹּעֲלֵי אָוֶן: תהלים צד טז
17. מִי כְּהֶחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא: קהלת ח א
18. וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה: איוב כח יב
19. וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְיָ: דברים לד ה
20. וַיְהִי שָׁם עִם יְיָ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל הַלֻּחֹת אֵת דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: שמות לד כח
21. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: דברים לד ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומי לא עיסקי ביה: (ב) רש"י ד"ה ד"ה כך לך וכו' בשבועות הסמ"ק ותס"ע ס"ה וכל כך למה מה עונש רב בשמעו נא המורים שהרבה בתחנות הרבה ולא נענה הסמ"ד:

גליון הש"ס

גמ' ברב בישר. כעין זה לעיל דף י ע"ב: גמ' אלמלא מקרא כתוב. ר"ה דף ו ע"ב מגילה ד' כא ע"ש: שם צדקת ה' עשה. עיין מנחות דף ל ע"ש תד"ה מכאן ולהלן:

מוסף רש"י

מפני מה מת יוסף קודם לאחיו. דכתיב (בראשית נה.). לפום גמלא שיחנא. לפי כח הגמל יטעיטנו משא (כתובות סז. קד., ד"ה הגמל יטעיטנו משא שיחנא). היום מלאו ימי ושנותי. כיוס זה נולדתי וביום זה אמות (דברים לא ב). אי לימא לצאת ולבא ממש. שתשא כמו (שם, עי"ש). שערי חכמה. מסורות ומעיולות התלמוד (שם, עי"ש).

תוספות שאנץ

לפום גמלא שיחנא. לפי כח הגמל מרבין במשאו. בא גבריאל וסירסו ל"ג. סרבן מסרב מפציר ובלשון משנה אחרונה. וכן במס' שבועות. שמסרב בו חברו לאכול:

גמטרא. מוסכ כמה שמעי קומוס דוכוס ומלטון וחבירו ריהטון קורטון גסטרא (ברכות דף נב:): **ויברך אלהים אתם ילחק.** ניחמו על מנין וברכו ברכת מנליס: **דבר אחד מן העור.** של למר הוח: **שהעור נהנה ממנו.** של פעמי שמלם לובש סמוך לעורו: **שחילפו גמולוח חסדים.** הלניס ערומים: **ולפושעים יפגיע.** בשביל פושעים הפגיע: **הערה.** הריק:

הדרן עלך המקנא

היה מביא את מנחתה. הבעל כלכתיב והביא את קרבנה עליה וגו' (במדבר ה): **לפיפה מלרים.** של של נגרי דקל זלדים שגדילין בציר הדקל: **כדי ליגעה.** בגמרל מפרש טעמל: **שחילפן וסופן.** השתל משמע כשמביאה מביאתו מביאה בכלי שרת לעזרה: **וסופה בכלי שרת.** קודם קמילה: **כל הממחות טעונות שמן ונטונה.** כלכתיב ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה (ויקרל ב). ולקמיה [דף טו.] פריך והתיכל מנחת סוטל: **וזו אינה טעונה.** לכתיב בה לל יצוק עליה שמן וגו' (במדבר ה): **בשום מן החטין.** לכתיב בלת מנים בעשה סומה (שמות כט): **מנחת העומר.** בשה מן שעורים. במסכת מנחות (דף סח:) ילפינן לה מקרלי: **בשה גרש.** לכתיב גרש כרמל מקריב לת מנחת בכוריך (ויקרל ב) ובמסכת מנחות (דף סו:) ממיינן בתנחת העומר הכתוב מדבר: **גרש.** בשעורים מוכחל שבו מנוסה בי"ג נפה בעין סולת מנים: **קמח.** הכל מעורב כמו שנטחן: **גמ' ולל לך למה.** למה לנו טורחין ליגעה: **על עוכרי לנונו.** שלם זינחה עבדה על לנונו של מקום וסופה שסופה שלל מיבדק: **קסבר.** הלי תנל למל משום דחסה הוא:

מסקה

גסטרא של בית הראנו היכן משה קבור עמדו למעלה נדמה להם למטה למטה נדמה להם למעלה נחלקו לשתי ביתות אותן שעומדים למעלה נדמה להן למטה למטה נדמה להן למעלה לקיים מה שנאמר [1]ולא ידע איש את קבורתו ר' חמא בר' חנינא אמר אף משה רבינו אינו יודע היכן קבור כתיב הכא ולא ידע איש את קבורתו וכתיב התם [2]ואת הברכה אשר ברך משה איש האלהים וא"ר חמא ברבי חנינא מפני מה נקבר משה אצל בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור ואמר רבי חמא ברבי חנינא (ג) מאי דכתיב [3]אחרי ה' אלהיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר [4]כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא מלביש ערומים דכתיב [5]ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אף אתה הלבש ערומים הקב"ה ביקר חולים דכתיב [6]וירא אליו ה' באלוני ממרא אף אתה בקר חולים הקב"ה ניחם אבלים דכתיב [7]ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו אף אתה נחם אבלים הקב"ה קבר מתים דכתיב [1]ויקבר אותו בגיא אף אתה קבור מתים: כתנות עור רב ושמואל חד אמר דבר הבא מן העור וחד אמר דבר שהעור נהנה ממנו דרש ר' שמלאי תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים תחילתה גמילות חסדים דכתיב [5]ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם וסופה גמילות חסדים דכתיב [1]ויקבר אותו בגיא דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם שנאמר [8]לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע לכן אחלק לו ברבים יכול כאחרונים ולא כראשונים ת"ל ואת עצומים יחלק שלל כאברהם יצחק ויעקב שהן עצומים בתורה ובמצות תחת אשר הערה למות נפשו שמסר עצמו למיתה שנאמר [9]ואם אין מחני נא וגו' ואת פושעים נמנה שנמנה עם מתי מדבר והוא חטא רבים נשא שכיפר על מעשה העגל ולפושעים יפגיע שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה (ה) ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר [10]ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי:

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה [2]מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידיה כדי ליגעה כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת וזו תחלתה בכפיפה מצרית [3]וסופה בכלי שרת [4]כל המנחות טעונות שמן ולבונה [5]וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה [6]כל המנחות באות מן החטין [7]וזו באה מן השעורין [8]מנחת העומר אע"פ שבאה מן השעורין היא היתה באה גרש וזו באה קמח ר"ג אומר כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה: **גמ'** תניא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר (ט) (וכל כך למה) כדי ליגעה כדי שתחזור בה אם ככה חסה תורה על עוברי רצונו קל וחומר על עושי רצונו וממאי משום דחסה הוא דילמא כי היכי דלא תימחק מגילה קסבר

משקה

ה) [נברכות כו: תענית ז: ת. סנהדרין לה:]. ג) נסיי ניחמ,

הגהות הב"ח

(ה) גמ' על מעשה פעור ואמר ר' חמא בר חנינא מפני מה נקמתר קבורו של משה מעיני כשר ודם מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד ביהמ"ק ליחרב ולהגלות שם ישראל מהרלם שמא יבאו לקבורתו של משה נשותם שעה ויעמדו כשביה ויתמנו למשה ויאמרו לו משה רבינו עמוד בשפתי בעדנו ועומד משה ומבטל לת הגזירה מפני שחביבין צדיקים במיתתם יותר מבחייהם שכן אתה מוצל בשעה שהיו ישראל במדבר וסרחו במעשיהם ועשו עגל קלף הקב"ה על ישראל ואמר למשה הרף ממני ואשמידם כמה צדיקים היו בתותו הדור וכמה תפילים משה ואהרן ויהושע שלמדל ומילד וע' זקנים ונפלר מכשים ותלמידים ולל עשה בשבילם ולל ביטל הגזירה שלל בשביל משה ואמר ר' חמא בר חנינא מלי לכתיב:

מוסף רש"י

דבר הבא מן העור. כגון אמר שלנינים שהוא רך ואם ועשה ממנו כתפת ממנו (בראשית ג כא). **הדרן עלך המקנא לאשתו**

ם א מיי' פ"ג מהל' דעות הל"ב [ון] סמג עשין ו:
א ב מיי' פ"ג מהל' סוטה הלי"ב סמג עשין כ: ג [ומיי' שם הל' יג].
ב ד ה מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הל"ז ופ"ג מהל' סוטה הלי"ג: **ג** ו ז מיי' פ"ג מהל' סוטה הלי"ב ופי"ב מהל' מעשה הקרבנות הלכה כ:
ד ח מיי' פ"ז מהל' ממרין ומופקין הלי"ל [יב]:

תורה אור השלם

1. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: דברים לד ו
2. וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: דברים לג א
3. אַחֲרֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמֹרוּ וּבְקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וּבוֹ תִדְבָּקוּן: דברים יג ה
4. כִּי יְיָ אֱלָהֵיךְ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא: דברים ד כד
5. וַיַּעַשׂ יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם: בראשית ג כא
6. וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם:
בראשית יח א
7. וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי:
בראשית כה יא
8. לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ:
ישעיהו נג יב
9. וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ:
שמות לב לב
10. וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַּעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי כִּי אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ אֹתָךְ: ירמיהו ז טז

תוספות שאנץ

גסטרא דוכוס ושלטון וחבירו בברכות (ד' לב) ריהטון קרטין גיסטרא: **היה** מביא את מנחתה כדכתיב והביא את קרבנה עליה. בתוך כפיפה מצרית וכו'. צורי של דקל זרדין שגדילין סביב הדקל כדי ליגעה ולאו. משום תנופה היא. דלא כתיב תנופה בפרשה עד אחר ונתן על כפיה אלא כדי ליגעה ובגמ' מפרש טעמא: היא היתה גרש פ"ה ממובחר שבו מנופה בי"ג נפה כעין סלת חיטים. ל"ה: **גמ'** קסבר משקה

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות